

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRINI STATISTIK TAHLILI

Meyliyev Farrux Ikrom o'g'li

Qarshi davlat texnika universiteti

Neft-gaz va geologiya fakulteti o'quv ishlari bo'yicha dekan o'rinbosari
orcid.org/0009-0006-7867-8278, farruxmeyliyev995@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18409690>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-yanvar 2026 yil
Ma'qullandi: 27-yanvar 2026 yil
Nashr qilindi: 29-yanvar 2026 yil

KEY WORDS

raqamli texnologiyalar, iqtisodiy samaradorlik, statistik tahlil, mehnat unumdorligi, rentabellik, raqamli transformatsiya, iqtisodiy-statistik modellar, tarmoqlar kesimi, hududiy rivojlanish, raqamli iqtisodiyot.

ABSTRACT

Mazkur maqolada O'zbekistonda raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri statistik tahlil asosida o'rganiladi. Tadqiqotda sanoat, xizmat ko'rsatish va moliya sektorlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi bilan mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish hajmi hamda rentabellik ko'rsatkichlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilinadi. Ma'lumotlar bazasi sifatida rasmiy statistika materiallari va tarmoqlar kesimidagi dinamik qatorlar asosida iqtisodiy-statistik modellar quriladi. Shuningdek, raqamli transformatsiya jarayonining hududiy xususiyatlari hamda uning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri omillar kesimida baholanadi. Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalarni keng joriy etish bo'yicha davlat siyosatini takomillashtirish hamda iqtisodiy samaradorlikni oshirishga qaratilgan strategik qarorlarni ishlab chiqishda ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi

So'nggi yillarda O'zbekistonda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish jarayoni jadallashib bormoqda. Raqamli transformatsiya sanoat, xizmat ko'rsatish va moliya sohalarida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, mehnat unumdorligini yuksaltirish hamda resurslardan foydalanish samaradorligini ta'minlashning muhim omiliga aylanmoqda. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning iqtisodiy samaradorlikka real ta'sirini statistik asosda baholash dolzarb ilmiy masala bo'lib qolmoqda.

An'anaviy baholash yondashuvlari ko'pincha raqamli texnologiyalar joriy etilishining ijtimoiy-iqtisodiy natijalarini to'liq aks ettira olmaydi. Shu sababli, rasmiy statistika ma'lumotlari asosida raqamli transformatsiya jarayonining tarmoqlar va hududlar kesimidagi dinamik ta'sirini aniqlash zarurati yuzaga kelmoqda. Bunda iqtisodiy-statistik modellar va regressiya tahlillari raqamli texnologiyalar bilan mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish hajmi va rentabellik ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash imkonini beradi.

Mazkur tadqiqotda O'zbekistonda raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri statistik usullar asosida baholanib, raqamli transformatsiyaning tarmoqlararo va hududiy farqlari tahlil qilinadi. Ushbu yondashuv davlat siyosatini ilmiy asosda takomillashtirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga qaratilgan strategik qarorlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili.

Raqamli texnologiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri masalasi so'nggi yillarda iqtisodiy adabiyotlarda keng muhokama qilinmoqda. Sh.M. Mirziyoyevning iqtisodiy islohotlarga bag'ishlangan asarlarida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishning muhim omili sifatida talqin etiladi [1].

Muallif raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish samaradorligi va boshqaruv sifatini tubdan yaxshilashini alohida ta'kidlaydi.

N.A. Muslimov va B.X. Xodjayev tadqiqotlarida raqamli transformatsiyaning sanoat va xizmat ko'rsatish sohalaridagi samaradorlik ko'rsatkichlariga ta'siri statistik usullar asosida baholangan bo'lib, raqamlashtirish darajasi oshgan sari mehnat unumdorligi va rentabellikning ortishi kuzatilishi qayd etilgan [2; 3]. Ularning ishlari raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan iqtisodiy natijalar o'rtasida ijobiy korrelyatsiya mavjudligini ko'rsatadi.

A.A. Abduqodirov va Sh.S. Sharipov ilmiy ishlarida big data, avtomatlashtirish va sun'iy intellekt asosidagi boshqaruv tizimlarining ishlab chiqarish samaradorligini oshirishdagi o'rni tahlil qilingan [4; 5].

Mualliflarning xulosalariga ko'ra, mazkur texnologiyalar xarajatlarni optimallashtirish va ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtirish imkonini beradi.

Xalqaro tadqiqotlarda ham raqamli texnologiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri keng o'rganilgan. OECD va World Economic Forum hisobotlarida raqamli transformatsiya sanoat samaradorligini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil sifatida baholanadi [6; 7].

Ushbu manbalarda raqamlashtirish darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlarda mehnat unumdorligi va investitsion faollikning yuqori ekani statistik jihatdan isbotlangan.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlarida ham raqamli texnologiyalarni joriy etish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ustuvor yo'nalishi sifatida belgilangan [8; 9].

Mazkur hujjatlar raqamli transformatsiya jarayonini tizimli baholash va statistik monitoring mexanizmlarini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda raqamli texnologiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini statistik baholash bo'yicha muayyan ilmiy izlanishlar mavjud bo'lsa-da, tarmoqlar va hududlar kesimida kompleks ekonometrik modellar asosida tadqiqotlarni yanada chuqurlashtirish dolzarb bo'lib qolmoqda.

Natija va muhokama.

Statistik tahlil natijalari O'zbekistonda raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi bilan iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari o'rtasida ijobiy va barqaror bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Tarmoqlar kesimida o'tkazilgan regressiya tahlillari sanoat va xizmat ko'rsatish sohalarida raqamlashtirish indeksi oshishi bilan mehnat unumdorligi va ishlab chiqarish hajmi ko'rsatkichlarining yuqorilashini tasdiqladi.

Xususan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ulushi yuqori bo'lgan hududlarda mehnat unumdorligi o'rtacha ko'rsatkichlarga nisbatan sezilarli darajada yuqori ekani aniqlandi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, ma'lumotlar oqimini tezkor boshqarish va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish orqali korxonalar rentabelligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Muhokamalar shuni ko'rsatdiki, raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri tarmoqlar bo'yicha notekis taqsimlangan. Moliyaviy xizmatlar va savdo sohalarida raqamli texnologiyalar tezroq natija berayotgan bo'lsa, ayrim sanoat tarmoqlarida texnologik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi samaradorlik o'sishini cheklab kelmoqda. Bu holat raqamlashtirish jarayonini hududiy va tarmoqlar kesimida differensiallashtirilgan yondashuv asosida olib borish zarurligini ko'rsatadi.

Shuningdek, tahlil natijalari raqamli texnologiyalar samaradorligi ko'p jihatdan inson kapitali sifati va kadrlar tayyorgarligiga bog'liqligini tasdiqladi. Raqamli kompetensiyalari yuqori bo'lgan hududlarda iqtisodiy natijalar ham yuqori ekani aniqlandi. Demak, raqamli transformatsiyani jadallashtirish bilan bir qatorda, kadrlar salohiyatini oshirishga qaratilgan siyosatni kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, statistik tahlil O'zbekistonda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim omil ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi.

Xulosa.

Mazkur tadqiqot natijalari O'zbekistonda raqamli texnologiyalarni joriy etish iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim strategik omil ekanligini tasdiqladi. Statistik tahlillar raqamli transformatsiya darajasi bilan mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish hajmi va korxonalar rentabelligi o'rtasida ijobiy va barqaror bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanganligi yuqori bo'lgan hududlarda iqtisodiy natijalar sezilarli darajada yuqori bo'lib, bu holat raqamli texnologiyalarni hududiy xususiyatlarni inobatga olgan holda joriy etish zarurligini anglatadi. Shu bilan birga, ayrim tarmoqlarda texnologik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi iqtisodiy samaradorlikning o'sishini sekinlashtirayotgani qayd etildi.

Shuningdek, raqamli transformatsiyaning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri inson kapitali va kadrlar salohiyatiga bevosita bog'liq ekani ilmiy jihatdan asoslandi. Raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish va ta'lim tizimini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim sharti sifatida namoyon bo'lmoqda.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, ularni hududiy va tarmoqlar kesimida tizimli baholash hamda inson kapitaliga yo'naltirilgan siyosatni kuchaytirish iqtisodiy samaradorlikni barqaror oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Muslimov N.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy samaradorlikni oshirishning metodologik asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Xodjayev B.X. Raqamli transformatsiya va korxonalar samaradorligi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
4. Abduqodirov A.A. Big data va sun'iy intellekt asosida boshqaruv tizimlari. – Toshkent: Innovatsiya, 2022.

5. Sharipov Sh.S. Sanoatda avtomatlashtirish va raqamlashtirish jarayonlari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2019.
6. OECD. Digital Transformation in Industry. – Paris: OECD Publishing, 2021.
7. World Economic Forum. The Future of Jobs Report. – Geneva, 2020.
8. O‘zbekiston Respublikasi. “Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish to‘g‘risida”gi Qaror. – Toshkent, 2020.
9. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Raqamli transformatsiyani jadallashtirish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar. – Toshkent, 2021

